

Süleyman Demirel Üniversitesi personelinin organ-doku bağıışı ve nakli hakkındaki bilgi ve tutumları

Mehtap Akış*, Ebru Katırcı**, Hayriye Y. Uludağ**, Bahriye Küçükılıç**, Turgut Gürbüz**, Yasemin Türker**, Hacer Kayacan**, Kurtuluş Öngel**, Hüseyin Gül*

*Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Kentleşme ve Çevre Sorunları AD, Isparta
** Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD, Isparta

Özet

Amaç: Organ-doku nakli; vücutta görevini yapamayan bir organın-dokunun yerine canlı bir vericiden veya ölüden alınan sağlam ve aynı görevi üslenecak bir organın-dokunun nakledilmesi işlemidir. Bu çalışmanın temel amacı; Süleyman Demirel Üniversitesi personelinin bu konudaki bilgi ve tutumlarını belirlemek ve organ-doku bağıışı konusunda bilgi ve tutumlarını belirlemektir. Materyal-Metod: Çalışma 2007 yılı Aralık ayında Süleyman Demirel Üniversitesi Mediko-Sosyal Polikliniği'nde gerçekleştirilmiştir. 12'si kapalı, 1 tanesi açık uçlu olmak üzere, 13 soruluk bir anket formu hazırlanarak, buraya başvuran üniveritemiz personeline rastgele uygulanmış ve sonuçları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmaya katılan kişilerin yaş aralığı, cinsiyet dağılımları, üniversitedeki görevi sorgulanmıştır. Organ bağıışı konusundaki bilgileriniz yeterli mi ?, Organ bağıışı hakkındaki bilgilerinizi nereden ediniyorsunuz ?, Nerelere organ bağıışında bulunulabilir ?, Organ bağıışında bulunabilmek için neler gereklidir ?, Doku uyumu konusundaki bilgileriniz, hangi şartlarda organ nakli gerçekleştirilebilir ?, Sizce hangi organlar bağıışlanabilir ? sorularına cevap aranmıştır. Akrabalarınızda organ bağıışında bulunan var mı ve kendiniz bağıışta bulundunuz mu ya da bulunmayı düşünüyor musunuz sorusu da kişilerin tutumlarına yönelik sorularımızdır. Bulgular: Çalışma grubunun yaş ortalaması 34,70±9,04 SD olarak bulunmuştur. Cinsiyet dağılımları incelendiğinde; %68 erkek, %32 kadındır. Personelin %72'si organ-doku bağıışı hakkındaki bilgilerinin yeterli olduğunu belirtirken, %28'i bu konuda yetersiz bilgi sahibi olduğunu söylemiştir. Tutum belirlemeye yönelik organ-doku bağıışında bulundunuz mu ya da bulunmayı düşünüyor musunuz sorusuna da, %60 fikrim yok, %21 evet, %19 hayır cevabı verilmiştir. Sonuç: Bugün, tüm ülkelerde bu konuda bilgilendirme amaçlı hizmet veren birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Hepsi bu konuda organ-doku nakli bekleyenlere ve yakınlarına yardımcı olmak için çaba sarf etmektedir. Ne yazık ki; yeterli oranda bilgi sahibi olunmadığı ve organ-doku bağıışından kaçınıldığı için, bu kurum ve kuruluşlar yeterli düzeyde görevlerini yerine getirememektedir.

Anahtar kelimeler: Organ transplantasyonu, donör, doku uyumu, organ-doku bağıışı konusundaki farkındalık.

Abstract

Knowledge and attitude of Suleyman Demirel University staff About organ-tissue donation and transplantation

Aim: Organ transplantation is a medical procedure that includes the transfer of a healthy organ from a donor or a cadaver into a patient who has a dysfunctional organ. The main aim of this study is to detect the level of knowledge and attitudes of the personnel at Suleyman Demirel University about organ donation and transplantation and to collect data about this subject. Material-Method: This study is conducted in December 2007 in staff's day clinic of Suleyman Demirel University. A questionnaire with 12 close-ended and 1 open-ended questions was applied to the university staff by randomized sample method and the results were evaluated. Age groups, frequency distribution based on gender and work status of the staff were cross-examined. Answers were searched for the questions such as "Do you think that you have enough knowledge about organ transplantation?", "From where do you get information about organ donation?", "Where and in which conditions would you make organ donation?", "What do you know about tissue adaptation?", "In which conditions organ transplantation could be possible?", and "Which organs could be transplanted?" About the attitudes we had two questions. One was "Any of your relatives donated any organs before?" And the second question was "Have you donated any of your organs or would you think to donate your

Yazışma Adresi: Yrd.Doç.Dr.Kurtuluş Öngel
S.D.Ü.T.F. Aile Hekimliği A.D. Çünür - Isparta
Tel: 0.246.2113658 0.505.6487644 Fax: 0.246.2371165
E-mail: kurtulusongel@gmail.com

organs in the future?" Findings: Avarage age for our study group was found to be 34,70±9,04 SD. According to age; %68 of them were men and %32 were women. %72 of the staff stated themselves as insufficient about organ-tissue donation, only %28 of them found themselves sufficient. Question, 'have you ever donated organ-tissue or do you think to donate organ-tissue?', to detect attitudes; %21 answered 'yes', %19 answered 'no' and %60 suggested nothing. Conclusion: Nowadays, there are many associations and foundations that provide information about organ transplantation in all countries. All of them attempt to help those who are in need of organ transplantation or their relatives. Unfortunately, these associations and foundations can't make their duties properly because people don't have enough knowledge about organ donation and they hesitate to donate their organs.

Key words: Organ transplantation, donor, tissue adaptation, awareness about organ donation.

Giriş

Organ-doku nakli (transplantasyon); vücutta görevini yapamayan bir organın-dokunun yerine canlı kişiden, beyin ölümü gerçekleşmiş kişiden ya da ölüden alınan sağlam ve aynı görevi üslenecek bir organın-dokunun nakledilmesi işlemidir. Bir kişinin hayatta iken serbest iradesi ile tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelendirmesi organ-doku bağıışı olarak adlandırılmaktadır. Organ ve doku nakillerinin uygulandığı tıbbi tedavi merkezleriyse, organ doku merkezi olarak isimlendirilir. Beyin ölümü kriterlerini tespit edebilecek donanım ve personele sahip olan merkezlere organ kaynağı merkezi; donör adayı ile alıcıların doku tiplerini yapabilecek donanım ve personele sahip olan laboratuvarlara da doku tiplere laboratuvarı denir (1).

Organ nakli, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli sağlık sorunlarının başında gelmektedir. Organ ve doku nakli bekleyen hastaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Ancak organ-doku bağıışı sayısı, nakil bekleyen hasta sayısına oranla çok düşük kalmaktadır. Ülkemizde organ-doku bağıışı konusunda insanlarımız yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıklarından, özellikle kalp, karaciğer ve böbrek gibi hayati öneme sahip organların naklini bekleyen hastalar için gerekli organlar zamanında bulunamamakta ve bu hastalar hayatlarını kaybetmektedirler. Hâlbuki bir insandan alınacak organlar aynı anda birçok insana hayat vermektedir (3,13).

Bugün, hemen hemen dünya üzerindeki tüm ülkelerde bu konuda bilgilendirme ve teşvik amaçlı hizmet veren birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Hepsi bu konuda kendi bünyelerinde yeterli düzeyde insanlığa yardımcı olmak için çaba sarf etmekte ve kendilerine de yardımcı olunmasını beklemektedirler. Ne yazık ki; yeterli oranda bilgi sahibi olunmadığı ve olmaktan kaçınıldığı ülkemizde, bu kurum ve

kuruluşlar yeterli düzeyde görevlerini yerine getirememektedir.

Her konuda olduğu gibi, transplantasyon konusunun da en iyi şekilde yorumlanabilmesi, konu ile ilgili ana ilkelerin belirlenebilmesi ancak ve ancak geçmiş ile bugün ve yarın arasında kurulabilecek sağlıklı bir köprü ile olabilir. Bu perspektif ışığında öncelikle organ-doku nakli çalışmalarının geçmişine kısa bir göz gezdirmekte fayda vardır (2). İnsanda canlıdan ilk böbrek nakli 1947'de Boston'da gerçekleştirilmiştir. İlk başarılı kalp nakli ise 1967 yılında Dr. Christian Barnard tarafından yapılmıştır. Türkiye'de ilk kez 22 Kasım 1968'de Ankara Yüksek İhtisas Hastanesi'nde Dr. Kemal Beyazıt tarafından kalp nakli yapılmış ancak hasta kaybedilmiştir. İlk başarılı organ nakli ise 3 Kasım 1975 yılında Dr. Mehmet Haberal ve ekibince Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde bir anneden oğluna yapılan canlıdan canlıya böbrek nakli olmuştur. Bunu 1978 yılında aynı ekibin kadavradan yaptığı ilk böbrek nakli izlemiştir (3).

Tüm dünyada organ-doku nakli sırasında bekleyen hastaların büyük çoğunluğunun böbrek hastası olması, dikkatlerin özellikle canlıdan böbrek nakline çevrilmesine neden olmuştur (4). Toplumumuzdaki kişilere de hangi organlarının naklinin yapılabildiğini sorduğumuzda en sık bilinen organ böbrek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak sadece böbrek nakli değil ülkemizde birçok organ nakli başarıyla gerçekleştirilebilmektedir. Ülkemizde nakli yapılan organlar; böbrek, deri, karaciğer, kalp, akciğer, pankreas, ince bağırsak olarak sıralanabilir. Ülkemizde nakli yapılan dokuları da; kemik, kemik iliği, kornea, kalp kapağı olarak sayabiliriz.

18 yaş veya üzerinde olup akli dengesi yerinde olan herkes, nüfus bilgilerini içeren bir belge ile Sağlık Müdürlükleri veya devlet ya da üniversite hastanelerinin organ nakil merkezlerine başvurarak, beklenmedik ölümleri halinde organlarını bağışladığına dair bir tutanağı iki şahit önünde

doldurup imzalayarak, doku ve organ bağıış belgesi alabilir. Organ-doku bağıışı için birçok kişinin düşündüğü şekilde uzun bir prosedüre gerek yoktur. Organ bağıış senedi imzalandıktan sonra organ-doku bağıış kartı doldurulur ve bağıış yapan kişiye verilir. Ayrıca organ-doku bağıışlayan kişilere bu merkezlerce organ bağıışladıklarının yakınlarına da bildirmeleri tavsiye edilmektedir. Vefat eden kişi hayattayken organ-doku bağıışında bulunmadıysa, bu kişinin hastane şartlarında beyin ölümü gerçekleştiğinde birinci derece akrabalarının organ-doku bağıışı konusunda karar verme yetkileri vardır. Vefat edenin hayattayken organ-doku bağıışına yönelik yazılı rızası bulunması durumunda, akrabalarına bu konu hakkında bilgi verilmelidir. Tıbbi etik açısından yayınlanmış bazı makalelerde ise bu tür prosedürlerin çok gereksiz olduğu, hayat kurtarma adına hastaların yakınlarından ve hatta hastaların kendilerinden onay alınmasına gerek olmadığı yönünde tartışmalı görüşler de vardır (5).

Şu anda ülkemizde yürürlükte olan "Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında 2238 Sayılı Kanun" çerçevesinde Sağlık Bakanlığı'na bağlı, Ulusal Organ ve Doku Nakli Koordinasyon Merkezi Ankara ilinde, Bölge Koordinasyon Merkezleri de; İstanbul, İzmir, Antalya, Adana ve Kayseri illerinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Ülke genelinde 'kadavra donör' (verici) tespit edildiğinde, görevli organ-doku nakli koordinatörleri bu bilgiyi öncelikle Bölge Koordinasyon Merkezlerine, Bölge Koordinasyon Merkezleri de Ulusal Koordinasyon Merkezi'ne bildirmektedir. Bu merkezce, ilgili mevzuata uygun olarak organların en yakındaki nakil merkezinden başlanarak dağıtımı sağlanmaktadır. Yürürlükte olan kanuna göre organ-doku nakli için beyin ölümü kararını dört uzmanlık dalı; nöroloji, kardiyoloji, anestezi ve beyin cerrahisi vermektedir. Kanuna göre bu hekimlerin, organ-doku nakli yapılacak hastanın sürekli hekimi ve organ nakli yapacak ekipten tamamen farklı kişiler olmaları gerekmektedir. Avrupa'da ve ABD'de ise, beyin ölümü kararını bir anestezi uzmanı ile bir nöroloji uzmanı almaktadır. Yetersiz organ sayısı nedeniyle tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bekleme listesindeki hastaların sayıları gün geçtikçe artmaktadır. Transplantasyon merkezleri de bu soruna çare bulmak amacıyla çeşitli yollara başvurmuşlardır (6). Özellikle hastanelerde beyin ölümü tespit edilmiş adli vaka kapsamındaki hastalarda yukarıda belirtilen uzmanlık dalları tarafından rapor düzenlense bile hukuki zorunluluklar sebebiyle nakiller kolaylıkla

gerçekleştirilememektedir (7).

Diğer tedavi yöntemlerinden hem yöntem ve hem de doğurduğu maddi ve manevi sonuçlar bakımından farklılık gösteren organ-doku nakli, bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar sadece tıp bilimini değil, aynı zaman da hukuk, ahlak ve din bilimlerini de ilgilendirmektedir. Özellikle, halkının çoğunluğu Müslüman olan ülkemizde, sorunun dini yönünün göz ardı edilemeyecek düzeyde olmasından dolayı, ilgilendirdiği oranda konunun aydınlatılması gereği aşikârdır (8). İslam dininde bu yönde onaylayıcı ve teşvik edici kararlar bulunmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, 6.3.1980 tarih 396/13 sayılı kararı ile organ-doku naklinin caiz olduğunu bildirmiştir. Ancak, ülkemizde halk arasında organ-doku naklinin dinen caiz olmadığına dair yaygın bir kanı olduğunu ve bazen de korku kaynaklı ya da "Toplum ne der?" endişesinden kaynaklanan bir organ-doku bağıışından kaçınmanın gözlemlendiğini belirtmek gerekir.

Bu çalışmada; üniversitemiz personelinin bilgi durumunu değerlendirmek amacıyla; organ-doku bağıışı ve organ-doku naklinin tanımı, tarihçesi ve ilkeleri ile hukuki prosedürü, dini yönü, bağıışlanacak organlar üzerinde durulmuştur. Ayrıca Süleyman Demirel Üniversitesi personelinin bu konudaki bilgi ve tutumlarını belirlemek de çalışmanın hedefidir. Organ-doku bağıışının önemini araştırıldığı bu çalışmada, öncelikle bu konuda bilgisi olmayan ya da kulaktan dolma bilgileri olan kişilerin eksik yönleri saptanacaktır. Bu kişilere verilecek olan açıklayıcı bilgiler ile organ-doku bağıışının artmasına da katkı sağlanacaktır. Bu çalışma ile söz konusu eksikliğin az da olsa giderileceği düşünülmektedir. Çalışma sonrası elde edeceğimiz verilerin, ilimizdeki organ doku nakil koordinasyon merkezleri ile de paylaşılması ve bu sayede onlara destek olunması da çalışmanın önemli bir özelliğidir.

Gerçekleştirdiğimiz çalışmadan elde edeceğimiz bulgular hem bize üniversite personelimizin bu konudaki bilgi düzeyini saptamaya hem de toplumumuzun organ nakli hakkındaki eksikliklerini belirlemeye yardımcı olacaktır. Dolayısıyla yaptığımız bu çalışma ileride bu konuda yapılacak olan araştırmalara da yol gösterici olması bakımından önemlidir.

Gereç ve Yöntemler

Çalışma 2007 yılı Aralık ayında Süleyman Demirel Üniversitesi Mediko-Sosyal Polikliniği'nde, Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği

Anabilim Dalı'nın desteği ile gerçekleştirilmiştir. Süleyman Demirel Üniversitesi personelinin organ bağıışı ve nakli hakkındaki bilgi ve tutumlarını ölçmeye yönelik Süleyman Demirel Üniversitesi Mediko-Sosyal Polikliniği'nde uygulanmak üzere 12'si kapalı, 1 tanesi açık uçlu olmak üzere, 13 soruluk bir anket formu hazırlanarak (şekil 1), buraya başvuran üniveritemiz personeline rastgele uygulanmış ve sonuçları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Polikliniğimizin aylık ortalama hasta sayısı 620'dir. Buna göre, polikliniğe hergün başvuran ilk hasta başlangıç kolonu seçildikten sonra, 6 hasta aralıklı başvuran hastalar çalışmaya dahil edilmiş; çalışmaya katılmayı kabul etmeyen hasta olduğu takdirde, bir sonraki hasta ile çalışmaya devam edilmiştir. Elde edilen veriler istatistiksel olarak SPSS 11.0 programı ile çözümlenmiş ve değerlendirilmiştir.

ortalaması $34,70 \pm 9,04$ SD olarak bulunmuştur. Cinsiyet dağılımları incelendiğinde; %68 erkek, %32 kadındır. Çalışmaya katılanların %31'i öğretim üyesi, %21'i araştırma görevlisi, %19'u memur, %12'si öğretim görevlisi, %12'si teknisyen ve %5'i işçi olarak üniversitede görev yapmaktadır. Personelin %72'si organ-doku bağıışı hakkındaki bilgilerinin yeterli olduğunu belirtirken, %28'i bu konuda yetersiz bilgi sahibi olduğunu söylemiştir. Katılımcıların aynı anda birden fazla şikkı işaretleyebildikleri, organ-doku bağıışı hakkındaki bilgilerinizi nereden ediniyorsunuz sorusuna; 72 kişi (%45) TV, 43 kişi (%26,87) internet, 21 kişi (%13,12) organ bağıış merkezi, 14 kişi (%8,75) özel doktor, 10 kişi (%6,25) de çevreden cevabını vermiştir. Benzer şekilde cevaplanabilen, nerelere organ bağıışında bulunulabilir sorusuna da 72 kişi (%48) üniversite,

Sayın Süleyman Demirel Üniversitesi Çalışanları,

Bildiğiniz üzere organ bağıışı hayati önem taşıyan konuların başında gelmektedir. Bizde bu konuya yönelik olarak hem bilgi sahibi olmak hem de bilgisi olmayan kişilere bilgi sağlamak amacıyla yardımcı olacak bir çalışma planladık

Aşağıdaki anket formunda yer alan soruları dikkatlice okuyup sizce doğru olanları cevaplamamız bizim için yol gösterici olacaktır.

ORGAN BAĞIŞI BİLGİ DÜZEYİ ANKETİ

- 1) Kaç yaşındasınız?
- 2) Cinsiyetiniz nedir?
- 3) Mesleğiniz nedir?
- 4) Organ bağıışı hakkında yeterli bilginiz var mı?
() Evet () Hayır
- 5) Organ bağıışı hakkındaki bilgilerinizi nereden edirsiniz?
() İnternette () TV'den () Özel doktorumdan
() Organ bağıışı merkezinden () Çevremden () Diğer ...
- 6) Sizce hangi birim/birimlere organ bağıışında bulunulabilir?
() Aile hekimliği merkezi () Dispanserler () Özel poliklinikler
() Devlet hastaneleri () Üniversite hastaneleri
() İl sağlık müdürlüğü () Diğer...
- 7) Organ bağıışında bulunabilmek için neler gereklidir?
() Nüfus bilgilerini içeren kimlik () Sağlık raporu
() I. Dereceden akraba olan iki şahit () Sadece doktorumun bilgisi
() Diğer...
- 8) Sizce organ bağıışı için doku uyumu gerekli midir?
() Evet () Hayır () Fikrim yok
- 9) Daha önceden organ bağıışı talebinde bulunmamış bir kişiden hangi şartlarda organ nakli gerçekleştirilebilir?
() I. Dereceden iki yakının onayı () Beyin ölümünü gerçekleşmesi
() Yoğun bakımda yatması () Suni solunum cihazına bağlı olması
() Doktorun onay vermesi () Diğer...
- 10) Sizce hangi organlar bağıışlanabilir?
() Kalp () Akciğer () Karaciğer () Kornea () Kalp kapağı
() Böbrek () Pankreas () İnce bağırsak () Hepsi...
- 11) Akrabalarınızda ya da yakın çevrenizde organ bağıışında bulunan var mı?
() Evet () Hayır () Bilgim yok
- 12) Organ bağıışında buldunuz mu ya da bulunmayı düşünüyor musunuz?
() Evet () Hayır () Şu anda fikrim yok
- 13) Organ bağıışı hakkında merak ettiklerinizi belirtiniz?

Şekil 1: Organ Bağıışı Bilgi Düzeyi anketi.

Bulgular

Anket sonuçları değerlendirildiğinde; çalışmaya katılan toplam 100 kişi içinde; 36 kişinin 20-30 yaş arasında, 37 kişinin 30-40 yaş arasında, 21 kişinin 40-50 yaş arasında, 6 kişinin de 50 yaş üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Çalışma grubunun yaş

46 kişi (%30,66) devlet hastanesi, 23 kişi (%15,33) il sağlık müdürlüğü, 5 kişi (%3,33) aile sağlığı merkezi, 4 kişi (%2,66) de özel poliklinikler olarak cevaplandırmıştır. Kişilerin bilgi düzeyini ölçmek amacıyla sorulan "organ bağıışında bulunabilmek için nelerin gerekli olduğu" sorusuna; 58 kişi (%38,92)

sağlık raporu, 47 kişi (%31,54) nüfus cüzdanı, 32 kişi (%21,47) iki şahit, 12 kişi (%8,05) ise fikrim yok şeklinde cevap vermiştir. Doku uyumu konusunda; hastaların %70'i gerekli olduğunu belirtirken, %15'i gerek olmadığını, %15'i de bu konuda fikrinin bulunmadığını ifade etmiştir. Hangi şartlarda organ nakli gerçekleştirilebilir sorusuna verilen cevaplar da; 1.dereceden 2 yakını izin verdiğinde 64 kişi (%47,40), beyin ölümü gerçekleştiğinde 43 kişi (%31,85), fikri olmayan 17 kişi (%12,59), doktor onayı ile 11 kişi (%8,14) şeklindedir. Sizce hangi organlar bağışlanabilir sorusu ankette yer alan bir diğer önemli sorudur. Bu soruya da 63 kişi böbrek (%25,60), 42 kişi karaciğer (%17,07), 31 kişi kalp (%12,60), 32 kişi kornea (%13,00), 21 kişi kalp kapağı (%8,53), 10 kişi pankreas (%4,06), 10 kişi akciğer (%4,06) cevabı verirken; 37 kişi (%15,04) hepsi cevabını vermiştir.

Bilgi düzeyinin yanı sıra; kişilerin organ-doku nakli konusundaki tutumlarını ölçmeye yönelik olarak akrabalarında organ bağışında bulunan olup olmadığı sorgulanmıştır. %74'ü bulunmadığını ifade ederken, %8'i organ bağışında bulunan olduğunu, %13'ü de fikrinin olmadığını belirtmiştir. Kendiniz bağışta bulundunuz mu ya da bulunmayı düşünüyor musunuz sorusuna da, büyük çoğunluk %60 fikrim yok, %21 evet, %19 hayır cevabını vermiştir.

Anketin sonunda açık uçlu bir soru olarak; 'Organ-doku bağıışı hakkında merak ettiklerinizi belirtiniz.' sorusuna yer verilmiştir. Bu bölümde de bireyler genellikle konu hakkında çok fazla bilgilerinin olmadığını (%62) ve organ bağıışı ile ilgili her şeyi merak ettiklerini (%71) belirtmişlerdir. Bu bölüme yapılan eklemelerden, kişilerin özellikle organ bağıışı konusunda şu anda uygulanan prosedürü bilmedikleri, beyin ölümü ifadesini anlamadıkları ortaya çıkmıştır.

Tartışma

Çalışmaya katılan kişilerin büyük çoğunluğu (%37) 30-40 yaş arasında ve cinsiyete göre (%68) erkektir. Bunu, polikliniğimizden hizmet alan genel popülasyonda erkeklerin daha fazla olmasına bağlayabiliriz. Evrenimiz %64 gibi yüksek oranda akademik personelden oluşmaktadır. Bu durum, çalışma grubumuzun araştırma konusunda genel topluma göre eğitim seviyesinin daha yüksek olduğunu işaret etmektedir.

Çalışmamıza katılan kişilerin %72'si organ-doku bağıışı hakkındaki bilgilerinin yeterli olduğunu belirtirken, %28'i bu konuda yetersiz bilgi sahibi olduğunu söylemiştir. Erciyes Üniversitesi Tıp

Fakültesi son sınıf öğrencileri arasında yapılan benzer bir çalışmada da bilgi düzeyinin yeterli olduğunu belirtenlerin oranı %66 olarak tespit edilmiştir (9). Bu oran gerçekten yüksek bir orandır. Çalışmamızdaki oranın daha düşük çıkmasını, çalışma grubumuzun içerisinde eğitim seviyesi yüksek olan akademik personelin de bulunmasına bağlayabiliriz. Kişiler bu konudaki bilgilerinin yeterli düzeyde olduğunu düşünmektedirler; ancak organ-doku bağıışı hakkındaki bilgilerinizi nereden ediniyorsunuz sorusuna verilen cevaplar içinde %72 oranında TV cevabının verilmesi ve anketin sonunda sorulan açık uçlu soruya da yetersiz bilgi sahibi olduklarının belirtilmesi düşündürücüdür. Televizyonun hayatımızda kapladığı geniş yer inkar edilemez. Ancak bu durum yapılabilecek hatalı bilgilendirmeleri de akla getirmektedir. Nerelere organ-doku bağıışında bulunulabilir sorusu da büyük oranda doğru ancak eksik cevaplanmıştır. Bu soruya hem üniversite, hem devlet hastanesi hem de il sağlık müdürlüğü şıklarının üçünü birden işaretleyerek tam doğru cevap verenlerin oranı sadece %11'dir. Organ-doku bağıışında bulunabilmek için nelerin gerekli olduğu sorusuna verilen cevapları incelersek; bu soruya %58 oranında yanlış olarak sağlık raporu cevabı verilmiştir. Bu durum, kişilerin rapor çıkarma zorluklarından dolayı organ-doku bağıışında bulunmama eğilimi gösterebileceklerini akla getirmektedir. Doku uyumu konusunda; %70 oranında doğru cevap verilirken, %15 oranında fikir belirtilmemesi de, bu konunun yeterli düzeyde bilinmediğini ortaya koymaktadır. Hangi şartlarda organ-doku nakli gerçekleştirilebilir sorusuna verilen cevaplarda da; çoğunlukla 1.dereceden iki yakının izni bilinmesine rağmen (%64), beyin ölümü daha az oranda bilinmektedir (%43). Hangi organların bağışlanabildiği konusunda, böbrek, karaciğer, kalp ve kornea en iyi bilinen organlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Sizce hangi organlar bağışlanabilir sorusu ankette yer alan bir diğer önemli sorudur. Bu soruya kalp, akciğer, karaciğer, kornea, kalp kapağı, böbrek, pankreas, ince bağırsak şıklarının tümünü işaretleyerek doğru cevap verenlerin oranı %37'dir.

Organ-doku nakli konusundaki tutumları değerlendirmeye yönelik, kişilerin akrabalarında organ-doku bağıışında bulunan olup olmadığı sorgulandığında, %74 gibi büyük bir çoğunluğun organ-doku bağıışında bulunmadığı saptanmıştır. Kendiniz bağışta bulundunuz mu ya da bulunmayı düşünüyor musunuz sorusuna da, büyük çoğunluk fikrim yok (%60) ya da hayır (%19) şeklinde

cevaplamıştır. 2001 yılında Naçar ve arkadaşlarının Erciyes Üniversitesi'nde yaptıkları benzer çalışmada organ-doku bağıışlamayı düşünüyorum diyenlerin oranı %72,3 gibi çok yüksek bir oran çıkmıştır (10). Uludağ Üniversitesi'nde Bilgel ve arkadaşlarının yaptığı başka bir çalışmada da bu oran %69,9 bulunmuştur (11). Kırıkkale de kornea nakline yönelik yapılmış bir çalışma sonucunda, tüm katılımcıların organ bağıışına olumlu baktığı, ancak hiçbirisinin organ bağıışında bulunmadığı saptanmıştır (12).

Sonuç

Şüphesiz ki başarılı organ-doku nakillerinin sayısının artması eğitim, bilinçlendirme ve bilgilendirme ile mümkün olacaktır. Organ-doku nakil teknolojilerinin ve uygulamalarının ileri kabul edildiği birçok ülkede dahi yeteri kadar etkin eğitim programları düzenlenememektedir. Koordinasyonun başarılı olabilmesi için organ nakil merkezlerinde "eğitilmiş koordinatörlerin" bulunması ve merkezi yönetimin tam desteği gereklidir. Bu açıdan sadece topluma değil organ-doku nakil koordinasyon eğitimcilerine de gerekli eğitim verilmelidir (14).

Genel Öneriler

Halka yapılacak bilgilendirmelerde bu konu üzerinde durulmalı, organ-doku nakli için kişilerin heyet raporu çıkarma gibi bir zorunluluklarının olmadığı vurgulanmalıdır. Gelişen teknoloji sonrası bilgi edinmedeki ikinci büyük kaynağımız internet olmuştur. Organ-doku bağıışı ile ilgilenen merkezlerin, çalışmalarını bu yönde geliştirmeleri gereklidir. Ortak dilek, herkesin bu konuya hassasiyet göstermesinin ve kamuoyunu bilgilendirici çalışmalarının yapılmasının gerekliliğidir.

Kaynaklar

1. Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeliği, 25748 sayılı resmi gazete, 07.03.2005
2. Anadol E, Tüzüner A; Transplantasyon Tarihçesi, Türkiye Klinikleri Cerrahi Dergisi, 6(1):1-3, 2001
3. www.bsm.gov.tr
4. Demirydoğan S, Apaydın E; Laparoskopik Donör Nefrektomi; Türk Üroloji Dergisi, 33(1):71-74, 2007
5. Aksoy; Ş, Kadavradan Organ Bağıışını Artırmaya Yönelik Bir Öneri; Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, 11(3):189-194, 2003
6. Gürkan A, Kaçar S; Çapraz Vericili Renal Transplantasyon; Türkiye Klinikleri Cerrahi Tıp Bilimleri,2(21):31-34, 2006
7. Tümer A R, Hancı İ H, Bilge Y; Bir Olgu Nedeniyle Organ Naklinde Hukuki Sorumluluğun Değerlendirilmesi; Ankara Cerrahi Dergisi, 3(12):198-

200, 2001

8. Düzenli Y; İslami Kaynaklar Açısından Organ Nakli; Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi 13(2):125-130,2005
9. Edirne T; Türkiye'de Organ Ve Doku Nakli Uygulamaları Sonuçları Ve Strateji Önerileri; Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi; 24(3):261-266,2004
10. Naçar M, Çetinkaya F, Kanyılmaz D, Tokgöz B, Utaş C; Hekim Adaylarının Organ Nakline Bakış Açılıarı; Türk Nefroloji, Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi, 10(2):123-128, 2001
11. Bilgel N, İrgil C, Özen Y, Beyhan E, Çağlayan H, Bilgel H; Sağlık Personeli Ve Tıp Öğrencilerinin Organ Bağıışı, Nakli Ve Beyin Ölümü Hakkındaki Bilgi Ve Tutumları; Ulusal Cerrahi Dergisi, 10(5):301-306, 1994
12. Taner P, Akarsu C, Ergin A, Dervişoğulları S; Kırıkkale Şehrinde Organ Bağıışı Ve Kerotoplastiye Yaklaşım; Türkiye Klinikleri Oftalmoloji Dergisi, 11(3):122-125, 2002
13. www.konyasm.gov.tr
14. Yücelin L, Keçecioglu N, Ersoy F F; Türkiye'de Kadavra Kaynaklı Organ Teminindeki Sorunların Çözümü: Eğitilmiş Organ Nakil Koordinatörleri; SSK Tepecik Hastanesi Dergisi,13(1):7-10, 2003
15. Dağlar B; Kalp Nakli Programları; Türkiye Klinikleri Cerrahi Tıp Bilimleri;2(8):4-7; 2006
16. Durdu S, Akar R, Çavolli R, Eren NT, Çorapçıoğlu T, Uçanok K, Özyurda Ü; İleri Dönem Kalp Yetmezliğinde Alternatif Arayışlar; Anadolu Kardiyoloji Dergisi; 3(3):252-260;2003
17. Çelik B, Orak R, Uz YN; Kuruluşundan Günümüze Ulusal Organ ve Doku Nakli Koordinasyon Merkezi: Organ Bağıışında Türkiye'nin Panoraması; Türkiye Klinikleri Nefroloji Dergisi; 1(1):102-106; 2003.
18. Doğan H; Alternatif Tıp Olabilir mi?; Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi; 5(1):32-34; 1997.
19. Ersöz S, Kurtipek Ö, Alkış N, Tuğ T, Deda H; Kadavra Donör Problemi; Çağdaş Cerrahi Dergisi; 10(1):28-31; 1996.